

Tuuli Tahkokorpi

YKSITYISELÄMÄÄN TUNKEUTUMISTA VAI MERKITTÄVÄ UUTISTAPAHTUMA

Julkisen sanan neuvoston yksityisyyden suojaan
koskevat päätökset vuonna 2019

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2020

TIIVISTELMÄ

Tuuli Tahkokorpi: Yksityiselämään tunkeutumista vai merkittävä uutistapahtuma
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Viestinnän monitieteinen tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2020

Kandidaatintutkielmani tarkoituksena on selvittää Julkisen sanan neuvoston (JSN) vuoden 2019 yksityisyyden suojaa koskevien kanteluiden päätösten perusteluja. JSN antoi vuonna 2019 kymmenen vapauttavaa ja yhden langettavan päätöksen tiedotusvälineille yksityisyyden suojan loukkaamisesta. Tutkimuskysymykseni ovat, mitkä journalistiset valinnat vaikuttavat siihen, että media ei ole tai on loukannut yksityisyyden suojaa ja onko JSN:n päätöksissä nähtävissä toistuvia perusteluja ja jos on, millaisia. Journalistiset valinnat ovat toimitustyössä tehtyjä valintoja siitä, mistä uutisoidaan ja mitä asioita uutiseen sisällytetään.

Aineistonani on JSN:ssä käsitellyt yksityisyyden suojaa koskevat 11 kantelua vuodelta 2019. Käytän tutkimusmetodinä sisällönanalyysinä. Vertailen keskenään JSN:n yksityisyyden suojaa koskevia päätöksiä ja niiden perusteluja. JSN käyttää Journalistin ohjeita päätöstensä tukena. Taustateorianani käytän Jürgen Habermasin teoriaa julkisuuden rakennemuutoksesta ja aiempia tutkimuksia yleisestä edusta journalismissa, eettisten ohjeiden eroista eri maissa ja yksityisyyden filosofisista teorioista. Lisäksi käytän tutkimuksessani yksityisyyden suojaa mediassa käsitteleviä julkaisuja.

Vapauttavissa päätöksissä on nähtävissä neljä journalistista valintaa. Yhdeksässä vapauttavassa päätöksessä vedottiin uutisoitavan asian yhteiskunnalliseen merkitykseen. Asianomaisen tai haastateltavan esiintyminen ammattiroolissa on havaittavissa seitsemässä päätöksessä. Oikeudenkäynnin seuraaminen tiedotusvälineessä on nähtävissä kolmessa ja tavanomainen tiedonhankinta neljässä päätöksessä. JSN:n päätöksissä on nähtävissä kolme toistuvaa perustelua: kielteinen julkisuus, tunnistettavuus ja yksityiselämään kuuluvat arkaluontoiset seikat. Mikään vapauttavaan päätökseen johtanut uutinen ei sisältänyt mitään ihmisen yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluontoisia seikkoja.

Kun kyseessä on yhteiskunnallisesti merkittävä uutinen, tiedotusvälineellä on oikeus puuttua ihmisen yksityisyyteen. Suomessa toteutuu julkisuusperiaate, jossa asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia ja median tehtäviin kuuluu valvoa julkisessa virassa työskentelevien toimintaa. Tutkimukseni tuloksissa on kuitenkin havaittavissa, että JSN:n laatimat Journalistin ohjeet eivät tarjoa tarkkoja eettisiä ohjeita ihmisten yksityisten tietojen hakemiseen ja käyttämiseen internetistä.

Avainsanat: yksityisyyden suoja, Julkisen sanan neuvosto, Journalistin ohjeet, julkisuus, journalismin etiikka

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	5
1.1. Tutkimuksen aihe ja taustoitus	5
1.2. JSN:n päätökset 2000-luvulla	6
1.3. Yksityisyys nyky-yhteiskunnassa	6
1.4. Yksityisyys journalismin näkökulmasta	6
2. Teoreettinen viitekehys ja käsitteet	8
2.1. Julkisuusteoria	8
2.2. Julkisen sanan neuvosto.....	9
2.3. Journalistin ohjeet.....	9
2.3.1. Journalistin ohjeiden historiaa.....	9
2.3.2. Journalistin ohjeet nykyään.....	10
2.4. Kantelu.....	11
2.4.1. Kuinka kantelu tehdään.....	11
2.4.2. Kantelun rajoitteet.....	11
2.5. Yksityisyyden suoja.....	12
2.5.1. Juridinen näkökulma yksityisyyden suojaan.....	12
2.5.2. Yksityisyyden suoja nykyisessä lainsäädännössä	12
2.5.3. Yksityisyyden suoja Journalistin ohjeissa.....	13
3. Aiempi tutkimus	14
3.1. Yleisen edun ja yksityisyyden suhde	14
3.2. Eettisten ohjeiden erot eri maissa	14
3.3. Filosofinen näkökulma yksityisyyteen	15
4. Aineisto ja metodi.....	17
4.1. Kantelun kohteet	17
4.2. Tutkimusmenetelmä.....	17
4.3. Vuoden 2019 kantelut ja niiden päätökset.....	17
4.3.1. Keskipohjanmaa	17
4.3.2. Suomen Kuvalehti.....	18
4.3.3. Iltalehti	18
4.3.4. Aamulehti	19
4.3.5. Satakunnan Kansan	19
4.3.6. Loviisan Sanomat.....	20
4.3.7. Österbottens Tidning.....	20
4.3.8. Aamuposti	21

4.3.9. Kide	22
4.3.10. Ilta-Sanomat	22
4.3.11. Svenska Yle.....	23
5. Tulokset ja pohdinta	24
5.1. Neljä journalistista valintaa	24
5.1.1. Asian merkityksellisyys	24
5.1.2. Esiintyminen ammattiroolissa	25
5.1.3. Oikeudenkäynnin seuraaminen	27
5.1.4. Tavanomainen tiedonhankinta	28
5.2. JSN:n päätösten perustelut.....	29
5.2.1. Kielteinen julkisuus.....	29
5.2.2. Tunnistettavuus	29
5.2.3. Yksityiselämään kuuluvat arkaluontoiset seikat	29
6. Johtopäätökset	31
Lähdeluettelo	32
Liite 1: Journalistin ohjeet (jsn.fi/journalistin_ohjeet/)	34
Liite 2: Yleisön tuottama aineisto tiedotusvälineiden verkkosivuilla (jsn.fi/journalistin_ohjeet/)	38

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen aihe ja taustoitus

Journalismissa yksityisyyden ja julkisuuden raja tulee usein esiin journalististen itsesääntelyelinten päätösten kautta. Suomessa journalistista itsesääntelyelintä edustaa Julkisen sanan neuvosto (JSN), jolle kuka tahansa voi kannella hyvän journalistisen tavan rikkomisesta. Koska internet on mahdollistanut tiedotusvälineille pääsyn suureen määrään tietoa, oikeus yksityisyyteen on usein kiistanalainen asia yleisön ja tiedotusvälineiden välillä. Yksittäisten tiedotusvälineiden säännöissä ei ole tarkkoja ohjeita liittyen yksityisyyteen ja sosiaalisen median käyttöön uutiskerronnassa (Whitehouse 2010, 315).

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena on selvittää, mitkä journalistiset valinnat vaikuttavat vuoden 2019 yksityisyyden suojaa koskevien kanteluiden vapauttaviin päätöksiin. Tutkimuskysymykseni ovat: 1. Mitkä journalistiset valinnat vaikuttavat siihen, että media ei ole tai on loukannut yksityisyyden suojaa? 2. Onko JSN:n päätöksissä nähtävissä toistuvia perusteluja? Jos on, millaisia? Journalistiset valinnat ovat toimitustyössä tehtyjä valintoja siitä, mistä uutisoidaan ja mitä asioita uutiseen sisällytetään. Käytän tutkimusmetodinä sisällönanalyysia, jossa vertailen keskenään JSN:n yksityisyyden suojaa koskevia päätöksiä ja niiden perusteluja.

Vuonna 2019 JSN:n käsittelyyn valituista 53 kantelusta 11 koski yksityisyyden suojan loukkaamista. Näistä 11 kantelusta vain yhdestä JSN antoi langettavan ratkaisun. (Jsn.fi/paatokset/.) Langettavalla ratkaisulla tarkoitetaan päätöstä, jossa JSN katsoo kantelun kohteena olevan median rikkoneen hyvää journalistista tapaa. Tällaista voi olla esimerkiksi henkilön nimen julkaiseminen jutussa ilman riittäviä perusteluja. JSN käyttää Journalistin ohjeita päätöksensä tukena. Journalistin ohjeet ovat vakiintuneita ja lakeja yksityiskohtaisempia toimitustyön eettisiä ohjeita (Mäntylä 2008, 11).

Vuoden 2019 ainoa langettava ratkaisu koski Pääkaupunkiseudun diabetesyhdistyksen Kide-jäsenlehdessä julkaistua mielipidekirjoitusta, jota lehti väitti virheellisesti vastineeksi. JSN:n päätös oli perusteltu, sillä kantelu koski mielipidekirjoitusta, jonka kirjoittajan yhteystiedot lehti oli julkaissut kirjoituksessa tarpeettomasti. Lehti rikkoi hyvää journalistista tapaa ja täten myös kantelijan yksityisyyden suoja. (Jsn.fi/paatokset/.)

On huomionarvoista, että JSN:ssä käsiteltyjen kanteluiden määrä on vähentynyt viiden vuoden aikana. Vuonna 2014 JSN:n käsittelyssä oli 96 tapausta, joista 12 koski

yksityisyyden suojaa. Jopa puolet yksityisyyden suojaa koskevista kanteluista sai langettavan päätöksen. Kyseisenä vuonna langettavien päätösten osuus, 40 prosenttia, oli suurin koko 2000-luvulla. (Janne Salomaa 15.1.2015.)

1.2. JSN:n päätökset 2000-luvulla

Mikko Isotalo on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan yksilön suojaa koskevia Julkisen sanan neuvoston päätöksiä vuosien 2006-2010 välillä. Neuvoston käsittelemistä 150 päätöksistä 39 prosenttia koski yksilön suojaa, ja niistä langettavien päätösten osuus oli noin 25 prosenttia. Isotalo havaitsi, että yksilön suojaa koskevissa päätöksissä ei ollut nähtävissä langettavien päätösten kasvua kyseisellä aikavälillä, vaikka kaikissa muissa JSN:n päätöksissä langettavien osuus kasvoi tutkimusjakson aikana. (Isotalo 2013, 42.) Vuonna 2019 langettavien päätösten osuus yksityisyyden suojaa käsittelevissä kanteluissa oli yksi kymmentä vapauttavaa päätöstä kohti.

1.3. Yksityisyys nyky-yhteiskunnassa

Yksityisyyden suojan käsite on muuttunut internetin aikakaudella. Riku Neuvosen (2014, 21) mukaan yksityisyyttä ei ole osattu tai haluttu määritellä tarkasti, vaikka sitä voidaan pitää yhtenä tärkeimpinä oikeuksina nyky-yhteiskunnassa. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa kaikki julkaistu on lähtökohtaisesti myös julkista, eikä yksilö pysty aina suojelemaan yksityisyyttään. Toisaalta yksilön itsestään julkaisema tieto saattaa päätyä vain muutaman löydettäväksi, mutta taas toisaalta tiedotusvälineet pystyvät julkaisemaan uudelleen saman tiedon laajalle yleisölle (Whitehouse 2010, 311). Helen Nissenbaum (2010, 1) kirjoittaa kirjassaan, että yksityisyys on ollut viime vuosikymmeninä yksi suurimmista sosiaalisista kysymyksistä, jotka liittyvät digitaaliseen tietotekniikkaan. Nykyään ihmiset pystyvät hyödyntämään tietoa yksin tai erilaisissa ryhmissä historiallisesti ennen näkemättömillä tavoilla (emt. 2010, 19).

1.4. Yksityisyys journalismin näkökulmasta

David E. Morrisonin ja Michael Svennevigin (2007, 44) mukaan tiedotusvälineiden, yleisön sekä lakien ja säännösten monimutkaisen suhteen yksi piirre on se, että oikeus yksityisyyteen ja oikeus tietää tapahtumista ovat jatkuvasti jännitteisessä suhteessa.

Journalismissa yksityistä tietoa julkaistaessa tulee usein miettiä valintojen merkityksiä. Uutisoinnin kohteelle annetaan joko valinnan mahdollisuus, että tieto pidetään salassa tai

toimituksessa tehdään valintoja siitä, että sama tieto on yleisön tarpeellista tietää. Valintojen tärkeyden vertailu ei ole aina helppoa. (Gauthier 2002, 23.) Onkin perusteltua selvittää, millaiset journalistiset valinnat vaikuttavat siihen, onko yksityisyyden suoja loukattu vai ei.

Ginny Whitehouse (2010, 311) summaa alan eettisten sääntöjen haavoittuvuuden seuraavasti: on epärealistista olettaa, etteivät toimittajat koskaan johtaisi itseään harhaan tai että he pyytäisivät aina luvan käyttää mistä tahansa lähteestä hankkimiaan tietoja tai etteivät he koskaan loukkaisi kenenkään yksityisyyttä.

2. Teoreettinen viitekehys ja käsitteet

2.1. Julkisuusteoria

Käytän teoreettisena lähtökohtana Jürgen Habermasin klassikkoteoriaa julkisuudesta. Habermas on tutkinut muun muassa julkisuuden yhteiskunnallista muutosta. Habermasin [1973] mukaan julkisuus on se yhteiskunnallinen elämän alue, jossa muodostuu julkinen mielipide. Julkinen keskustelu on avoin kaikille. Kommunikaatio tarvitsee tietynlaisia siirron ja vaikuttamisen välineitä, kun puhutaan suuresta yleisöstä. Näitä ovat nykyisessä yhteiskunnassa internet, sanoma- ja aikakauslehdet, radio ja televisio. (ks. Pietilä ym. 2010, 163.)

Julkisuuden ja julkisen mielipiteen käsitteet muodostuivat 1700-luvulla, jolloin tavalliset mielipiteet erotettiin julkisesta mielipiteestä. Julkinen mielipide voi muodostua vain järkeilevän yleisön kautta, kun taas pelkät mielipiteet ovat esimerkiksi kulttuurisesti omaksuttuja asioita. Julkiset keskustelut kehittyivät vasta porvarillisen yhteiskunnan kehitysvaiheessa, ja ne tulivat lopulta mukaan porvarillisen oikeusvaltion periaatteisiin. Poliittisessa julkisuudessa käsitellään valtion toimintaan liittyviä asioita. Poliittisen vallan harjoittaminen edellyttää sen alistamista demokraattisille julkisuuden säädöksille, kuten julkisuuspakolle oikeuskäsittelyssä. Julkinen mielipide tarkoittaa kritiikin ja kontrollin tehtäviä, joita yleisö harjoittaa valtiollisesti organisoitua valtaa kohtaan. (Emt. 2010, 164.) Nykyään julkisuuden vaatimus on laajentunut kaikkiin valtion yhteyksissä oleviin organisaatioihin ja niiden toimijat esiintyvät poliittisessa julkisuudessa joko poliittisten puolueiden tai suoran yhteyden kautta. Tässä yhteydessä julkisuus ja yksityisyys kietoutuvat toisiinsa. (Emt. 2010, 169-170.) Tällaisia toimijoita nykypäivänä ovat muun muassa liike-elämän vallankäyttäjät.

Kirjallinen journalismi ja poliittinen päivälehdistö nousivat kilpailijaksi ilmoituksiin ja tiedonantoihin perustuville lehdille 1700-luvun lopulla. Sanomalehdistä muodostui julkisen mielipiteen edustaja. Lehtiyritysten sisäisissä organisaatioissa syntyi toimitus, joka oli uutisten hankinnan ja julkaisemisen välikappale. Lehdistön asema pysyi yleisön instituutiona eikä ollut enää pelkkä uutisten, vaan myös tehokas julkisen keskustelun välittäjä. Tällaista lehdistön toimintatapaa ilmeni erityisesti vallankumousten aikaan esimerkiksi vuoden 1789 Pariisissa. Kun poliittisesti toimiva julkisuus lopulta legalisoitiin ja porvarillinen oikeusvaltio vakiintui, lehdistö vapautui mielipidepainostuksesta.

Nykylehdistö tavoittelee voittoa kaupallisten yritysten kautta. Tällainen kehitys lähti 1830-luvun Englannista, Ranskasta ja Yhdysvalloista. Yksityisistä intresseistä tuli ensisijaista tiedotusvälineissä. (Emt. 2010, 167-168.)

2.2. Julkisen sanan neuvosto

Julkisen sanan neuvosto (JSN) on tiedotusvälineiden, toimittajien ja kustantajien vuonna 1968 perustettu journalistinen itsesääntelyelin Suomessa. Sen tehtävänä on tulkita, noudattavatko tiedotusvälineet hyvää journalistista tapaa. JSN toimii myös sanan- ja julkaisemisen vapauden puolustajana. JSN ei ole tuomioistuin. Se ei myöskään käytä julkista valtaa. (Jsn.fi/jsn/jsn/, Tiilikka 2008, 70.) Päivi Tiilikka (2008, 75) muistuttaa, että laki määrittelee rikosoikeudellisesti sanktioidun toiminnan, joten rangaistuksia ei voida langettaa journalistialan omien sääntöjen rikkomisesta, ellei myös laki sattumalta sääädä vastaavat teot rikokseksi. JSN perustaa kanteluiden päätökset Journalistin ohjeiden lisäksi muihin vakiintuneisiin hyvän journalistisen tavan periaatteisiin (emt. 2008, 70). Mikäli jokin tiedotusväline on rikkonut JSN:n mukaan hyvää journalistista tapaa, JSN antaa sille huomautuksen. Huomautus tulee julkaista tiedotusvälineessä sille määrättyssä lyhyessä ajassa. (Jsn.fi/kantelun_ohjeet/.)

JSN toimii kolmikantaperiaatteella. Kokoonpanoon kuuluu puheenjohtajan lisäksi 13 jäsentä, jotka koostuvat kahdeksasta joukkoviestimien edustajasta ja neljästä yleisön edustajasta. JSN:n kannatusyhdistys valitsee puheenjohtajan ja viestimien edustajat. Yleisön edustajista päättää JSN itse. Yksi toimikausi kestää kolme vuotta. (Jsn.fi/jsn/jsn/.) Tutkimuksessani tarkastellaan kanteluita vuodelta 2019, jolloin Elina Grundström toimi JSN:n puheenjohtajana (JSN 2.11.2015). JSN:n puheenjohtaja on vuodesta 2008 lähtien saanut valita yksimielisesti käsittelyyn otettavat kantelut tai ratkaista yksin kantelut, jotka todennäköisesti johtaisivat vapauttavaan päätökseen (Tiilikka 2008, 71).

2.3. Journalistin ohjeet

2.3.1. Journalistin ohjeiden historiaa

Suomen Sanomalehtimiesten liitto laati Suomen ensimmäiset eettiset ohjeet lehtimiehistöille vuonna 1957, jonka nimi oli Etikettisäännöt Suomen Sanomalehtimiehille. Ne toimivat perustana JSN:n perustamisen yhteydessä hyväksytyille Lehtimiehen ohjeille.

Etikettisääntöjen vaikutus näkyy nykyisissä Journalistin ohjeissa, sillä ne sisältävät muun muassa ohjeet tietojen oikeellisuudesta, objektiivisuudesta ja totuudellisuudesta. (Mäntylä 2008, 37-39.)

Journalismin etiikan murrokseen Suomessa 1960-luvulla vaikuttivat kaupungistumisen lisäksi sensaatiolehtien nousu ja television läpimurto. Niin kutsuttu keltainen lehdistö lisäsi ihmisten yksityisasiota käsittelevää uutisointia. Eduskunnassa alettiin miettiä lakeja yksityisyyden suojan parantamiseksi, sillä julkisuudessa olevat henkilöt huolestuivat yksityisyydestään. 1970-luvun alun Suomessa painovapauskomitea esitti yksityiselämää loukkaavan tiedon kriminalisointia. (Mäntylä 2008, 40-41, Neuvonen 2014, 18-19, 186-187.)

Edellä mainituilla seikoilla oli vaikutusta myös siihen, että kustantajat ja työnantajat alkoivat pelätä lainsäädännöllisten toimien rajoittavan alaa ja yleisesti tunnustettua lehdistönvapautta. Työntekijäpuolta edustava Sanomalehtimiesten Liitto teki aloitteen Julkisen sanan neuvoston perustamisesta. Vuoden 1968 joulukuussa solmittiin JSN:n perustamissopimus, jonka allekirjoittivat Aikakauslehtien liitto, Paikallislehtien liitto, Sanomalehtien liitto, Oy Yleisradio Ab, Suomen Aikakauslehdentoimittajien liitto, Radio- ja televisiotoimittajien liitto ja Suomen Sanomalehtimiesten Liitto. (Mäntylä 2008, 40-42.) Nykyiset Journalistin ohjeet ovat vuodelta 2014 (jsn.fi/journalistin_ohjeet/).

2.3.2. Journalistin ohjeet nykyään

Journalistin ohjeet määrittelevät muun muassa journalistin ammatillista asemaa, tietojen hankintaa ja julkaisemista sekä yksityisyyden ja julkisuuden eroa (Tiilikka 2008, 69-70). Alan yksityiskohtaiset eettiset ohjeet ovat mahdollistaneet sen, että alaa ei rajoiteta valtiollisella lainsäädännöllä. Tällaisessa itsesääntelyssä lainsäätäjä on määrittänyt tavoitteen, jonka toteutuksesta vastaavat Journalistin ohjeisiin sitoutuneet tiedotusvälineet. (Mäntylä 2008, 11.) JSN:n päätökset ja Journalistin ohjeet vaikuttavat alan toimintatapoihin (Tiilikka 2008, 75). Ginny Whitehouse (2010, 314) esittää, että toimittaja voi väittää tehneensä journalistisen päätöksen vaiston perusteella, mutta kyseinen vaisto saattaa ammentaa tietonsa eettisistä ohjeista.

2.4. Kantelu

Kantelu on kirjallinen ilmoitus JSN:lle, jonka voi tehdä kuka tahansa, jonka mielestä mediassa on loukattu hyvää journalistista tapaa. Kantelun ohjeet löytyvät JSN:n verkkosivuilta (jsn.fi/kantelun_ohjeet/.) Mikäli kantelu ei täytä kantelun ohjeita, se hylätään.

2.4.1. Kuinka kantelu tehdään

Kuka tahansa voi tehdä kantelun hyvän journalistisen tavan rikkomisesta ja kantelun voi tehdä JSN:n verkkosivuilla sähköisellä lomakkeella tai sähköpostilla. Ennen kantelua tulee etsiä ne Journalistin ohjeiden kohdat, joita kantelun kohteena oleva media on mahdollisesti rikkonut. Puutteelliset perustelut johtavat kantelun karsimiseen. Kantelijan tulee varmistaa, kuuluuko kyseessä oleva tiedotusväline JSN:n itsensäntelyn piiriin. Journalistin ohjeisiin sitoutuneet mediat on listattu JSN:n sivuilla. JSN käsittelee myös piilomainontaa eli tapauksia, joissa mainos ei erotu journalistisesta sisällöstä. Mainosten sisältöjen käsittely kuuluu Mainonnan eettiselle neuvostolle.

Enimmäispituus kantelulle on 1-3 liuskaa tekstiä. Kantelussa tulee kertoa tiiviisti, miten kantelun kohteena olevassa jutussa on rikottu Journalistin ohjeita. Kanteluun tulee liittää mukaan linkki tai kopio koko jutusta. Printtjutun kantelussa ei riitä liite verkkolehden jutusta. Radio- ja tv-ohjelmasta tulee lähettää linkki tai tarkka esitysaika ja –kanava.

2.4.2. Kantelun rajoitteet

JSN ei ota käsittelyyn nimettömiä kanteluita. Se ei myöskään käsittele yli kolme kuukautta sitten julkaistuja juttuja, mukaan lukien verkkojulkaisut. Kantelua ei tulisi myöskään tehdä heti, vaan ennen sitä tulisi olla yhteydessä tiedotusvälineeseen ja pyytää korjaamaan esimerkiksi asiavirhe. Keskustelu tiedotusvälineen kanssa tulee liittää mukaan kanteluun. Mielipiteestä ei tulisi kannella, sillä JSN ei käsittele kanteluita, joissa kantelija on pelkästään eri mieltä tekijän kanssa. Kenenkään muun yksityiselämän suojan loukkaamisesta tai kielteisestä julkisuudesta ei saa kannella ilman kirjallista suostumusta. Esimerkiksi yrityksen puolesta kantelevalla tulee olla yrityksen lupa. JSN:n päätöstä ei saa hakea oikeudenkäyntiä varten.

2.5. Yksityisyyden suoja

2.5.1. Juridinen näkökulma yksityisyyden suojaan

Yksityisyyden suoja kiinnittyy Suomen perusoikeusjärjestelmässä perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojaan. Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu kyseisen perustuslain kohdan mukaan. (Tiilikka 2008, 52.) Whitehouse (2010, 311) kirjoittaa Pattersonin & Wilkinsin [2008] mukaan, että eettinen oikeus yksityisyyteen edellyttää sen laillista oikeutta, koska se on suoraan yhteydessä yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen.

Itse yksityisyyden suojaan sisältyy useita elementtejä, joita on sisällytetty yksityiselämän suojan pykälään. Yksityiselämän ja yksityisyyden suojan käsitteiden erottelulla ei ole katsottu olevan valtiosääntöoikeudellisesta merkitystä, mutta yksityisyyden suojaa käytetään mahdollisesti laajempaan käsitteeseen kaikille samaa oikeudellista ilmiötä kuvaaville perus- ja ihmisoikeuksille. Sähköisen viestinnän aikakaudella yksityiselämän suojan liittäminen osaksi yksityisyyden suojaa on aiheellista. (Neuvonen 2014, 37;186.)

Yksityiselämän raja ei ole tarkka, vaan yksityiselämän piirin laajuus riippuu muun muassa henkilön asemasta, aiemmasta ja nykyisestä toiminnasta ja kuinka julkaistava asia liittyy niihin (Tiilikka 2008, 126). Neuvonen (2014, 22) kirjoittaa, että yksityisyydessä on kyse oikeuden lisäksi sosiaalisesta rakenteesta ja tunteesta, että ihminen voi määrätä itse itsensä ja on rauhassa ulkopuolisten häirinnältä.

2.5.2. Yksityisyyden suoja nykyisessä lainsäädännössä

Vuonna 1974 säädettiin niin kutsuttu "Lex Hymy"-laki, jonka perusteella yksityisyyden suojan loukkaamisesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään kahden vuoden vankeuteen (Mäntylä 2008, 40). Kyseinen säännös koskee totuudenmukaisten, mutta yksityiselämän piiriin kuuluvien tietojen, vihjausten tai kuvien levittämistä (Tiilikka 2008, 125). Säännöstä muutettiin vuonna 2013, jolloin rangaistusasteikko muuttui kahden vuoden vankeuden maksimijasta pelkkään sakkoon. Taustalla oli Euroopan neuvoston linjaus, että entistä harvemmistä sananvapautta rajoittavista rikoksista määrättäisiin vankeusrangaistus. Jos tiedon julkaiseminen koskee yleisesti merkittävää asiaa, yksityiselämän suojan loukkaamisesta ei tule rangaista. (Neuvonen 2014, 187-189, 190-191.) Tämän rinnalle säädettiin uutena säännöksenä törkeä yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen, josta voidaan määrätä vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Törkeässä tekotavassa aiheutetaan suurta kärsimystä tavalla, joka ei ole tyypillistä vaan luonteeltaan erityisen tuomittavaa. (Emt. 188-189.)

2.5.3. Yksityisyyden suoja Journalistin ohjeissa

JSN jakaa kansalaiset kolmeen ryhmään sen mukaan, kuinka tarkasti määritelty heidän yksityisyyden suojansa on. Pääajatuksena on, että mitä merkittävämpi vallankäyttäjä, sitä suppeampi henkilön suojapiiri on. A-ryhmään kuuluu: merkittävät vallankäyttäjät politiikassa, hallinnossa ja elinkeinoelämässä. Heidän yksityisyyden suojansa on suppein. B-ryhmään kuuluu: julkisuudessa esiintyvät henkilöt esimerkiksi kulttuurielämästä tunnetut. Heillä on suojattu yksityiselämä, mikäli he ovat tehneet selkeän eron julkisuuden ja yksityiselämän välillä. C-ryhmään kuuluu: tavalliset kansalaiset, joilla on laajin yksityisyyden suoja. Yksilö ei voi kuitenkaan vaatia samanlaista yksilön suojaa esiintyessään julkisella paikalla. Yksityiselämän suojan kaventuessa toiset perusoikeudet eli pääsääntöisesti sananvapaus toteutuu. (Mäntylä 2008, 148-150, Neuvonen 2014, 190-191.) Yksityisyyttä ja yksityisyyden suojaa käsitellään erityisesti Journalistin ohjeiden kohdissa Yksityinen ja julkinen (ks. liite 1).

3. Aiempi tutkimus

3.1. Yleisen edun ja yksityisyyden suhde

Morrison ja Svennevig (2007) ovat tutkineet yleisen edun tavoittelun ja yksityisyyden välistä suhdetta journalismissa. Tutkimuksessaan he tarkastelevat Yhdistyneiden kuningaskuntien tiedotusvälineiden ja niiden sidosryhmien haastatteluja sekä kansallisesti toteutettua kyselyä. Tutkimus osoittaa, että yleiselle edulle ei ole olemassa selvää ja yhteisesti jaettua määritelmää. Toimittajien ammattiliittojen ja muiden yhdistysten haastatteluissa tavallisten ihmisten yksityiselämään puuttuvaa uutisointia puolustettiin lähes aina väitteellä, että uutisointi tehtiin yleisen edun hyväksi. Kuitenkaan yhtään tunnistettavaa määritelmää yleiselle edulle ei tutkimuksessa löytynyt. (Morrison & Svennevig 2007, 45;55.)

Yleisön kiinnostus muodostaa uutisarvon, mutta kaikki uutiset eivät ole yleisen edun mukaisia. Yleisen edun mukainen uutinen ei puolestaan välttämättä kiinnosta yleisöä. Toimittajien haastattelujen perusteella oli selvää, että joillakin uutisilla oli niin korkean tason uutisarvoa ja yleisen edun piirteitä, etteivät ne olleet vain jotain mistä yleisö saattaisi olla kiinnostunut. (Emt. 2007, 49.) Utustoitimuksissa on toisinaan vaikeaa erottaa yleisön kiinnostus siitä, mikä on yleisen edun mukaista. Tästä esimerkkinä he nostavat esiin uutisen, jossa toisen vieraan kuvaama video tanssilattian romahtamisesta hääjuhliissa Jerusalemissa näytettiin jokaisella uutiskanavalla. Tragediassa kuolleet ihmiset joutuivat julkisuuteen kaikkien nähtäville, mikä osoittaa yleisen edun tavoittelun sijasta vääränlaista yksityisyyteen puuttumista ja kyseenalaista makua. (Emt. 2007, 50.)

3.2. Eettisten ohjeiden erot eri maissa

Whitehouse (2010) on tutkinut eri maiden tiedotusvälineiden ja itsesääntelyelinten eroja ja samankaltaisuuksia. Hän on havainnut, että muutamissa Yhdysvaltojen tiedotusvälineiden eettisissä ohjeissa yksityisyyttä ei oteta erityisesti huomioon. Euroopassa journalismin eettisten ohjeiden rikkomisesta on taipumus antaa tiukempia rangaistuksia. Eettiset ohjeet ovat Euroopan maissa myös hyvin sitovia riippuen toimittajien oikeudellisesta asemasta. Esimerkiksi Ruotsissa alan eettiset säännöt painottavat yksityisyyttä. Erityisesti toimittajia kehoitetaan välttämään yksityishenkilön tietojen julkaisemista, ellei se ole selvästi yleisen edun mukaista. (Emt. 2010, 315-316.)

Journalistisissa ohjeissa käsitellään yksityisyyden suojan ongelmia haitan minimoisen ja reiluuden näkökulmasta. Yksityisten tietojen keräämiseen internetistä tarvitaan selvennystä, koska internetissä olevat yksityiset tiedot ovat helposti saatavilla ja niiden keräämiseen internetistä ei ole annettu selkeitä ohjeita tiedotusvälineille. (Emt. 2010, 314, 316-317.)

3.3. Filosofinen näkökulma yksityisyyteen

Gauthier (2002) on tarkastellut yksityisyyttä kolmen filosofisen lähestymistavan kautta. Hän ehdottaa kolmea erilaista mallia tiedotusvälineiden tekemien yksityisyyden loukkausten eettiseen analysointiin: kantilaisuuden mallia, utilitarismin mallia sekä mallia vallansiirrosta.

Kantilaisuuden malli lähtee Immanuel Kantin ajatuksista siitä, kuinka toisin kuin objektit ja asiat, ihmiset ovat rationaalisia ja moraalisia toimijoita, jotka pystyvät tekemään tietoisia valintoja. Siksi kaikilla ihmisillä on itseisarvo ja heitä tulisi kohdella kunnioittavasti. Dilemma syntyy, kun ihmisen yksityisistä asioista uutisoidaan yleisön tiedottamiseksi, sillä tällöin media käsittelee uutisoinnin kohteena olevaa ihmistä objektina ja loukkaa kunnioittamisen periaatetta. Ihminen, jonka yksityisyyteen puututaan, nähdään ennemmin keinona edistää tiedotusvälineiden tarkoituksena kuin että häntä kohdeltaisiin kunnioitettavasti. (Gauthier 2002, 22-23.) Siksi kantilaisuuden malli ei ole toimivin tässä tutkimuksessa, jossa puhutaan ihmisten yksityisyyden kunnioittamisesta mediassa.

Utilitaristisessa mallissa puolestaan mahdollisten hyötyjen ja haittojen tärkeyttä tai merkittävyyttä vertaillaan puolueettomasti, jotta voidaan selvittää, onko teko moraalisesti oikein vai väärin. Tämä malli vaatii uutisten tekijöitä tunnistamaan mahdolliset hyödyt ja haitat, kun he julkaisevat yksityistä tietoa. Heidän on oltava työssään kohtuullisen varmoja, että paljastetut tiedot edistävät yleistä etua ja että juuri kyseinen hyöty on yleisesti tunnustettu yhteisössä. On kuitenkin vaarana, että alalla työskentelevät saattavat käyttää poikkeuksellista valtaansa ja paljastaa yksityistä tietoa, jota he perustelevat yhteisellä edulla. (Emt. 2002, 24-26.)

Vallansiirron mallissa ihmisillä on valtaa säädellä sitä, kenellä on pääsy heitä koskeviin tietoihin. Kun henkilökohtaista yksityisyyttä kunnioitetaan, se antaa ihmisille oikeuden yksityisyyden suojaan. Kaikki ihmisen yksityiselämään kuuluvat asiat pysyvät yksityisenä tietona. Mikäli tiedotusvälineet loukkaavat ihmisten yksityisyyttä, valta tiedosta siirtyy tiedotusvälineiden edustajille. Heillä on valta paljastaa tieto tai olla paljastamatta sitä.

Jos tieto julkaistaan, myös yleisö saa vallan arvioida uutisoinnin kohteena olevaa yksilöä. (Emt. 2002, 26.) Malli vallansiirrosta on Gauthierin mukaan (2002, 27) hyödyllisin niissä tapauksissa, joissa perustellaan poliittisten virkamiesten ja poliittisten ehdokkaiden yksityisyyden loukkauksia.

4. Aineisto ja metodi

4.1. Kantelun kohteet

Vuonna 2019 JSN:lle tehtiin yhteensä 250 kantelua ja käsittelyyn otettiin 53 kantelua, joista osa oli tehty jo edellisen vuoden puolella (JSN 3.2.2020). Kantelun kohteina yksityisyyden suojan loukkaamisesta kyseisenä vuonna olivat Yle, Ilta-Sanomat, Kide, Aamuposti, Österbottens Tidning, Loviisan Sanomat, Satakunnan Kansa, Aamulehti, Iltalehti, Suomen Kuvalehti ja Keskipohjanmaa.

4.2. Tutkimusmenetelmä

Analysoin aineiston eli JSN:n käsittelemät 11 kantelua yksityisyyden suojan loukkaamisesta sisällönanalyysina. Vertailen keskenään JSN:n päätöksiä neuvoston sivuilla olevista yksityisyyden suojaa koskevista kanteluista vuodelta 2019 (jsn.fi/paatokset/). Teen sisällönanalyysin kanteluista ja niiden perusteluista eli vertailua, millaisia perusteluja kanteluissa esiintyy ja onko perusteluissa nähtävissä toistuvuutta.

4.3. Vuoden 2019 kantelut ja niiden päätökset

Tässä osiossa käsittelen JSN:n yksityisyyden suojan loukkaamista koskevat kantelut vuodelta 2019 (jsn.fi/paatokset/?year=2019). Jokaisessa kantelussa on vedottu vähintään kahteen Journalistin ohjeiden kohdan rikkomiseen. Kaikista kanteluista, lukuun ottamatta Kide-lehteä, JSN antoi vapauttavan päätöksen eli kantelun kohteena olleet muut mediat eivät saaneet huomautusta. Esitän seuraavaksi kantelut ratkaisujärjestyksessä uusimmasta vanhimpaan.

4.3.1. Keskipohjanmaa

Keskipohjanmaa kertoi printtijutussaan paikallisen taksiyrittäjän saamasta ajokiellosta. Ajokiellon perusteena oli käräjäoikeuden antama tuomio kantelijalle lapsen seksuaalisesta ahdistelusta. Keskipohjanmaa julkaisi jutussaan taksiyrittäjän nimen. Kantelijan mukaan nimen julkaiseminen lehdessä loukkasi hänen yksityisyyden suojaansa.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 27 ja 31 osalta (ks. liite 1). Taksiyrittäjä oli ollut eduskuntavaaliehdokkaana samaan aikaan, kun häneen kohdistuvia syytteitä käsiteltiin käräjäoikeudessa. Keskipohjanmaa julkaisi tuolloin myös ensimmäiset juttunsa aiheesta. JSN:n mukaan pelkkä vaaleissa ehdolle asettuminen ei kavenna yksityisyyden suojaa pysyvästi.

Keskipohjanmaalla oli puolestaan perustelut julkaista taksiyrittäjän nimi, koska tapaus oli paikallisesti merkittävä. Henkilöllisyyden paljastaminen ei ollut kohtuutonta. Lisäksi Keskipohjanmaa kuuli yrittäjää jutussaan ja antoi hänelle mahdollisuuden kertoa oman näkemyksensä mielipidekirjoituksessa.

4.3.2. Suomen Kuvalehti

Suomen Kuvalehden julkaisemassa printtijutussa viitattiin aiemmin toisessa mediassa julkaistuun saman henkilön haastatteluun. Kantelija on juttuun haastateltu kipupoliklinikan vastuulääkäri. Aiemmin julkaistussa haastattelussa kantelija oli kertonut parantuneensa kroonisesta kivusta rukouksen avulla. Kantelijan mukaan lehti ei olisi saanut nostaa esiin haastateltavan uskonnollista vakaumusta, eikä asialla ole yhteiskunnallista merkitystä. Kantelija ei ollut sanojensa mukaan sopinut henkilöhaastattelusta toimittajan kanssa, eikä olisi suostunut haastateltavaksi, jos hän olisi tiennyt, että artikkelissa käsitellään yksityiselämän asioita.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 26 ja 27 osalta (ks. liite 1). Päätöksen mukaan kantelijan uskonnollisesta vakaumuksesta ja kivunhoidon kokemuksista kertominen ei rikkonut yksityisyyden suojaa, eikä lehti tuonut kantelijan uskonnollista vakaumusta esiin halventavasti tai asiaankuulumattomasti. Kantelija oli itse kertonut asiasta aiemmassa jutussa ammattiroolissaan. Kipupoliklinikan vastuulääkäri esiintyi molemmissa haastatteluissa ammattiroolissaan, ei yksityishenkilönä.

4.3.3. Iltalehti

Iltalehden verkkosivuilla julkaistu juttu käsitteli pörssiyhtiön merkittävien omistajien törkeää veropetosta. Jutusta kantelun tehnyt ihminen vapautettiin syytteistä, mikä kerrottiin jutussa. Kantelijan mukaan hänen nimeään ei olisi saanut julkaista jutussa, koska hän ei ole poliittinen tai taloudellinen vallankäyttäjä tai merkittävässä virassa oleva henkilö. Kantelijasta jutussa annettiin virheellisesti kuva, että hänen asumisjärjestelynsä olisivat olleet keskeinen asia rikosasian uutisoinnissa. Kantelun mukaan jutussa oli myös virheellistä tietoa hänen vapauttavasta tuomiostaan.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 8, 20, 27, 31, 32, 35 osalta (ks. liite 1). Kantelun tehnyt liikemies oli taloudellinen vallankäyttäjä, joten henkilöllisyyden kertominen ei ollut hänen asemaansa tai tekoonsa nähden kohtuutonta. Kantelijan nimi oli mainittu jo aiemmissa aiheita käsittelevissä jutuissa ja täten Iltalehti toimi Journalistin ohjeiden mukaisesti

seuratessaan oikeuskäsittelyn loppuun asti. JSN:n mukaan yleisöllä on oikeus tietää veropetoksiin liittyvistä oikeudenkäynneistä, koska ne ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä. Asumisjärjestelyt liittyivät keskeisesti jutun oikeustapaukseen. Niistä ei tuotu julki yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja.

4.3.4. Aamulehti

Aamulehti kertoi verkkojutussaan sekä saman jutun printtiversiossaan kouluväkivaltatapauksesta. Kantelun teki jutussa esiintynyt koulun terveydenhoitaja. Hän koki olevansa tunnistettavissa jutusta. Jutussa myös kuultiin äitiä, joka kantelun mukaan kyseenalaisti terveydenhoitajan ammattitaidon ja antoi käsityksen, että hän olisi laiminlyönyt työtehtäviään. Kantelun mukaan äidin lausuntoja käytettiin ilman kritiikkiä jutun lähteenä. Kantelijan mielestä hänen itsensä olisi pitänyt saada esittää oma näkemyksensä asiasta jo samassa yhteydessä.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 8, 10, 12, 20, 21, 22, 27 osalta (ks. liite 1). JSN:n mukaan terveydenhoitaja saattoi olla jutusta paikallisesti tunnistettavissa. Juttu ei loukannut hänen yksityisyyden suojaansa, koska hän esiintyi siinä ainoastaan työroolissaan. Terveydenhoitajan saama julkisuus oli JSN:n mukaan kielteistä, koska jutusta saattoi saada käsityksen, että terveydenhoitaja olisi antanut puutteellisia hoito-ohjeita. JSN kuitenkin katsoi, että jutussa kuvattiin terveydenhoitajan toimintaa neutraalisti eikä lehti väittänyt hänen toimineen virheellisesti. Julkisuus ei ollut niin kielteistä, ettei jälkikäteen kuuleminen olisi riittänyt. JSN:n mukaan terveydenhoitaja tuli verkkojutussa riittävästi kuulluksi jälkikäteen. Myöhemmin julkaistussa printtijutussa hänen kommenttinsa olivat mukana.

4.3.5. Satakunnan Kansa

Satakunnan Kansa kertoi verkko- ja printtijutussaan urheiluseuran junioritoiminnan ongelmista. Yhtenä tapausesimerkkinä lehti kertoi alaikäisen joutuneen seurakaverinsa pahoinpitelemäksi. Kantelijat olivat kertomansa mukaan loukkaantuneen pojan vanhemmat, mutta eivät jutussa mainitut vanhemmat. Kantelijoiden mukaan jutussa kerrottiin alaikäisen lapsen yksityiselämään kuuluvia arkaluonteisia seikkoja ja täten loukattiin hyvää journalistista tapaa.

Jutussa oli kantelijoiden mukaan törkeä asiavirhe siitä, että loukkaantuneen pojan vanhemmat olisivat vieneet asian oikeuteen, joka ei kantelun mukaan pidä paikkaansa.

Kantelun mukaan toimittaja ei ollut tarkastanut haastateltaviltaan saamaansa tietoa. Kantelun mukaan tapaus sai laajaa huomiota muun muassa kantelijoiden työpaikalla, ja että heidän perheensä oli mahdollista tunnistaa jutusta, vaikkei pojan nimeä julkaistu. Kantelijat eivät halunneet oikaisua, koska eivät halunneet asialle lisähuomiota.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 10, 27, 28 ja 30 osalta (ks. liite 1). JSN:n mukaan jutussa ei loukattu lapsen yksityisyyden suojaa eikä se ”laajentanut niiden ihmisten piiriä, jotka tunsivat tapauksen jo entuudestaan”. JSN totesi, että Satakunnan Kansalla oli julkaisuhetkellä riittävät perusteet uskoa haastatteluista saatua tietoa, vaikka jutussa olisi ollut asiavirhe. Lehti myös kunnioitti kantelijan pyyntöä olla korjaamatta juttua.

4.3.6. Loviisan Sanomat

Loviisan Sanomat käsitteli printtijutussaan passin noutamiseen liittyviä ongelmia. Lehti julkaisi jutussaan kantelijan mukaan hänen nimensä ja Facebookiin kirjoittamansa kommentin ilman lupaa. Kantelija kertoo, että hän kirjoitti kyseisen kommentin Facebook-kaverinsa yksityiseen päivitykseen.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 27, 29 ja 30 osalta (ks. liite 1). Jutussa siteerattiin juttuun haastatellun henkilön yksityiselle Facebook-seinälleen kirjoittamaa päivitystä tämän luvalla. Lehti siteerasi lisäksi kommenttia, jonka toinen osapuoli, kantelija, oli kirjoittanut samaan Facebook-päivitykseen. JSN katsoi, että lehden oli tarpeetonta julkaista kantelijan henkilöllisyys siteeratessaan yksityishenkilönä kirjoitettua kommenttia.

JSN tulkitsi päätöksessään, että sosiaalisessa mediassa julkaistuja sisältöjä voi käyttää lähteenä, kunhan niiden julkaisemisessa noudatetaan Journalistin ohjeita. Kommentti ei päätöksen mukaan sisältänyt mitään yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja.

4.3.7. Österbottens Tidning

Österbottens Tidning uutisoi verkkojutussaan paikallisen seurakunnan nuoriso-ohjaajan irtisanoutumisen syistä. Kantelun tehnyt nuoriso-ohjaaja kertoi kantelussa, että hän oli kieltäytynyt haastattelusta mutta vahvistanut lehdelle, että irtisanoutuminen liittyi hänen kielteiseen näkemykseensä naispappeudesta. Kantelijan mukaan irtisanoutumisella ei ole perusteltua yhteiskunnallista merkitystä ja lehti oli julkaissut kantelijan nimen ja työpaikan ilman hänen lupaansa. Kantelija oli pyytänyt lehden päätoimittajaa oikaisemaan juttua.

Oikaisua vaativan on kuitenkin pystyttävä todistamaan, että julkaistu tieto on virheellistä (Mäntylä 2008, 120).

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 20 ja 27 osalta (ks. liite 1). Kantelijan mukaan printtiversion otsikko oli virheellinen, koska siinä väitettiin, että hän olisi irtisanoutunut siksi, ettei hän halunnut naispuolista esimiestä. Hän oli kuitenkin sanojensa mukaan irtisanoutunut, koska ei hyväksy naispappeutta henkilökohtaisen vakaumuksensa takia. Täten JSN katsoi kantelun kohdistuneen Journalistin ohjeen 20 rikkomiseen. JSN puolestaan totesi vapauttavassa päätöksessään, että juttujen otsikoissa ei ollut olennaista asiavirhettä ja otsikoiden tarkka sisältö tarkentui heti juttujen alussa.

Irtisanoutuminen naispappeuteen vedoten oli päätöksen mukaan yhteiskunnallisesti merkittävä uutinen ja yleisöllä oli oikeus tietää siitä. JSN totesi, että työntekijän henkilöllisyyden kertominen ei loukannut hänen yksityisyyden suojaansa, koska juttu käsitteli nuoriso-ohjaajan toimintaa vain hänen ammattiroolissaan. Nuoriso-ohjaaja olisi mahdollisesti sekoitettu toiseen henkilöön, jos hänen nimeään ei olisi julkaistu jutussa.

4.3.8. Aamuposti

Aamuposti uutisoi verkkosivuillaan opettajan ja kunnanhallituksen jäsenen saamasta kirjallisesta varoituksesta. Hän sai varoituksen vakavasta virkavelvollisuuden rikkomisesta, joka liittyi samaan tapahtumaan, josta virkailija oli saanut käräjäoikeudessa sakot lievistä pahoinpitelystä. Kantelijan mukaan lehden ei olisi pitänyt julkaista häneen liittyviä tietoja ilman suostumusta ja kuulematta hänen kantaansa.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 21 ja 27 osalta (ks. liite 1). Kantelija oli töissä kaupungin johtotehtävissä, ja Aamuposti seurasi paikallisesti merkittävää uutistapahtumaa, joten JSN katsoi, ettei varoituksesta kertominen loukannut kantelijan yksityisyyden suojaa. JSN totesi päätöksessään, että kantelijaa ei ollut välttämätöntä kuulla kantelun kohteena olevassa jutussa, koska häntä oli kuultu samaa asiaa käsitellessä, noin viikkoa aiemmin julkaistussa jutussa. Kantelija ei myöskään ollut pyytänyt lehdeltä oikeutta omaan kannanottoon eli vastineeseen.

4.3.9. Kide

Pääkaupunkiseudun diabetesyhdistyksen Kide-jäsenlehti julkaisi mielipidekirjoituksen, jota lehti nimitti virheellisesti vastineeksi. Lehti julkaisi kantelijan mielipidekirjoituksen allekirjoituksessa hänen tarkat yhteystietonsa. Kantelijan mukaan hänen yksityisyyden suojaansa oli loukattu. Kantelussaan hän kertoi tarkoittaneensa lehdelle lähettämänsä yhteystiedot ainoastaan lehden käyttöön ja henkilöllisyytensä varmistamiseksi.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden kohtien 27 ja 30 osalta (ks. liite 1). JSN:n mukaan joissakin tapauksissa henkilön joidenkin yhteystietojen julkaiseminen voi olla journalistisesti perusteltua. JSN toteaa, että tässä tapauksessa kantelijan yhteystietojen julkaisemiseen ei ollut mitään journalistisia perusteluja. Lehden olisi pitänyt tietää kotiosoitteen olevan yksityiselämään kuuluva tieto, jota ei voi julkaista ilman perusteltua syytä tai henkilön suostumusta. JSN katsoi, että lehden mahdollinen väärinkäsitys kertoi Journalistin ohjeiden huonosta hallitsemisesta. Kide rikkoi Journalistin ohjeiden kohtia 27 ja 30, ja JSN antoi lehdelle huomautuksen.

4.3.10. Ilta-Sanomat

Ilta-Sanomat uutisoi verkko- ja printtijutussaan oikeudessa käsitellystä perintöriidasta. Kantelija on yksi riidan osapuolista, ja kantelun mukaan jutulla on vaikutettu siihen, että korkein oikeus hylkäsi kantelijan valitusluvan. Kantelun mukaan kantelija on ollut jutusta tunnistettavissa. Jutussa kerrotaan kaikkien asianosaisten ikä ja se, milloin hovioikeuden päätös oli tehty. Hovioikeuden päätös on julkinen ja vapaasti saatavilla. Kantelun mukaan jutussa oli muun muassa kuvat rakennuksista, joissa molemmissa kantelija oli sanojensa mukaan asunut.

Kantelun mukaan Ilta-Sanomat ei huomioinut kantelijan yksityisyyden suojaa. Sen mukaan kyseisen jutun lukijakommenteissa julkaistiin sopimattomia kommentteja kantelijasta, joita Ilta-Sanomat ei poistanut heti. Kantelun mukaan oikeudenkäynnin vastapuolta on selvästi käytetty lähteenä ja jutussa on esitetty näkemyksiä, joita ei ole oikeuden pöytäkirjoissa. Kantelijan mukaan jutun tietoja ei ole tarkistettu eikä siinä käy ilmi, mitkä asiat ovat totta.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 8, 10, 11, 12, 20, 21, 22, 25, 27, 30, 35 (ks. liite 1) ja yleisön tuottamaa aineistoa tiedotusvälineiden verkkosivuilla käsittelevän Journalistin ohjeiden liitteen kohtien 1 ja 2 osalta (ks. liite 2). JSN:n mukaan Ilta-Sanomat kertoi perheestä ja kuolinpesästä tarpeettoman tarkkoja tietoja. Kantelija saattoi olla niiden

perusteella tunnistettavissa lähipiirissään, mutta juttu ei laajentanut niiden ihmisten piiriä, jotka jo tiesivät asiasta. Täten JSN katsoi, ettei juttu loukannut kantelijan yksityisyyden suojaa. Jutussa ei ollut olennaisia asiavirheitä, vaan JSN:n mukaan ne olivat lehden valitsema ilmaisuja.

Kanteliija joutui jutussa kielteiseen julkisuuteen, mutta julkisuus ei ollut niin kielteistä, etteikö jälkikäteen kuuleminen olisi riittänyt. JSN:n mukaan tiedotusvälineet saavat uutisoida oikeuden päätöksistä, vaikka niiden valitusprosessit olisivat kesken. Kanteliija ei lähettänyt lehdelle omaa kannanottoa eikä tuonut yhteydenotoissaan esille seikkoja, joista lehti olisi voinut tehdä jatkojutun.

Ilta-Sanomat oli moderoinut verkkokeskustelua ja lopulta poistanut sen kantelijan yhteydenoton jälkeen. Lehti ei siten laiminlyönyt toimitusvälineen velvollisuutta valvoa yleisön tuottamaa aineistoa.

4.3.11. Svenska Yle

Svenska Ylen verkkojuttu käsitteli hopeavettä markkinoivia yrityksiä. Kantelun tehneet henkilöt markkinoivat hopeavettä suljetussa Facebook-ryhmässä. Ryhmää käytettiin yhtenä Svenska Ylen jutun lähteenä. Jutussa julkaistiin kantelijoiden Facebook-päivityksiä, joissa näkyivät heidän profiilikuvansa.

JSN käsitteli kantelua Journalistin ohjeiden 9 ja 27 osalta (ks. liite 1). JSN:n mukaan Facebookissa julkaistua aineistoa saa käyttää lähteenä, kunhan Journalistin ohjeita ei rikota. Kyseisessä jutussa kantelijoiden Facebook-julkaisujen julkaiseminen ei rikkonut heidän yksityisyyden suojaansa. JSN:n mukaan kyseessä oli tavanomainen tiedonhankintakeino, jossa toimittajan ei ollut välttämätöntä ilmoittaa ammattiaan Facebook-ryhmässä. Jutun aihe oli JSN:n mukaan yhteiskunnallisesti merkittävä ja kantelijoilla oli aiheessa keskeinen rooli. Jutussa käsiteltiin kantelijoiden ammatillista toimintaa, eikä heidän yksityiselämäänsä.

5. Tulokset ja pohdinta

Tutkimuskysymykseni tässä tutkielmassa olivat: 1. Mitkä journalistiset valinnat vaikuttavat siihen, että media ei ole tai on loukannut yksityisyyden suojaa? 2. Onko JSN:n päätöksissä nähtävissä toistuvia perusteluja? Jos on, millaisia?

5.1. Neljä journalistista valintaa

	asian merkityksellisyys	asianomaisen ammattirooli	oikeudenkäynnin seuraaminen	tavanomainen tiedonhankinta
Keskipohjanmaa	x	x	x	
Suomen Kuvalehti	x	x		
Iltalehti	x	x	x	
Aamulehti	x	x		x
Satakunnan Kansa	x			x
Loviisan Sanomat				x
Österbottens Tidning	x	x		
Aamuposti	x	x		
Iltä-Sanomat	x		x	
Yle	x	x		x

Tutkimuksessani käsiteltyjen JSN:n vapauttavan päätöksen saaneiden kanteluiden keskeiset journalistiset valinnat voidaan jakaa karkeasti neljään kategoriaan: 1) käsiteltävän asian merkityksellisyys, 2) haastateltavan tai asianomaisen ammattirooli, 3) oikeudenkäynnin seuraaminen ja 4) tavanomainen tiedonhankinta.

5.1.1. Asian merkityksellisyys

Jokaisessa yhdessätoista vuoden 2019 yksityisyyden suojaa käsittelevässä kantelussa vedottiin Journalistin ohjeiden kohtaan 27, joka käsittelee yksityiselämään liittyvien arkojen seikkojen julkaisemista vain asianomaisen luvalla tai silloin, jos seikoilla on yhteiskunnallista merkitystä. JSN:n päätöksistä on nähtävissä, että kaikissa muissa paitsi Loviisan Sanomien jutun yksityisyyden suojaa käsittelevissä vapauttavissa päätöksissä on ollut perusteluna asioiden yhteiskunnallinen merkitys. Tällöin ihmisten yksityiselämään kajoaminen on ollut oikeutettua eikä ole rikkonut alan eettisiä ohjeita. Loviisan Sanomissa julkaistussa Facebook-komentissa ei ollut erityistä perustelua, jonka JSN myös otti huomioon. Facebook-kommentti ei kuitenkaan paljastanut mitään yksityiselämään kuuluvia arkaluonteisia seikkoja, joten Loviisan Sanomat ei ollut loukannut kantelijan yksityisyyden suojaa.

Puolestaan Kide-lehteä koskevassa langettavassa päätöksessä yksityishenkilön yhteystietojen julkaisemisella mielipidekirjoituksessa ei ollut mitään yhteiskunnallista perustelua, eikä yhteystietojen julkaisemiseen ollut kysytty asianomaisen lupaa. Kantelun kohteena ollut Kide oli selvästi loukannut yksityisyyden suojaa.

5.1.2. Esiintyminen ammattiroolissa

Kantelijan esiintyminen ammattiroolissaan kantelun kohteena olevassa jutussa nostettiin esille JSN:n seitsemässä päätöksessä. Jos henkilö esiintyy jutussa ammattiroolissaan, hänen toimintaansa arvioidaan kriittisemmin eikä hänen yksityisyyden suojansa ole yhtä laaja kuin muutoin tavalliseksi henkilöksi luokiteltavalla C-ryhmän kansalaisella. Kuten Habermas [1973] on todennut, julkisuuden vaatimus on laajentunut kaikkiin julkisen vallan käyttäjiin (ks. Pietilä ym. 2010, 170). Mikäli yksityiselämää koskeva asia voi vaikuttaa ammattiroolissa työskentelevän toiminnan arviointiin, on tiedotusvälineellä oikeus julkaista se.

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen kohtaan Suomen laissa on kirjattu seuraavasti: ”Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.” (Tiilikka 2008, 124.)

Keskipohtaan jutussa oli perusteltua julkaista taksiyrittäjän nimi rikoksen merkittävyyden takia. JSN onkin todennut, että arviota yksityisyyden suojasta ei tule tehdä pelkästään henkilön aseman perusteella, vaan myös asian merkittävyyden ja paikallisten olosuhteiden perusteella (emt. 2008, 152). Tässä tapauksessa seksuaalirikos oli kohdistunut vammaispalvelun asiakkaaseen ja taksiyrittäjä oli tehnyt rikoksen ammattiroolissaan.

Suomen Kuvalehdessä oli tarpeellista mainita kipupoliklinikan vastuulääkärin aiemmassa haastattelussa mainitsema parantumiskeino. Suomen Kuvalehden juttu käsitteli kipupoliklinikoiden lääkärin mahdollista kielteisempää suhtautumista voimakkaiden kipulääkkeiden määräämiseen. Yleisön on tarpeellista tietää, jos vastuuasemassa olevalla lääkärillä on eroavia mielipiteitä yleisesti tunnustetusta lääketieteestä.

Iltalehden oikeudenkäyntijuttu ei puuttunut liikemiehen yksityiselämään, vaan hänen osaansa veropetoksessa. Liikemies kuului A-ryhmän kansalaisiin, koska hän käyttää taloudellista valtaa. Jutussa mainitut liikemiehen asumisjärjestelyt liittyivät JSN:n päätöksen mukaan olennaisesti oikeusjuttuun. Aamupostin jutussa nimeltä mainittu opettaja ja kunnanvaltuutettu oli poliittinen vallankäyttäjä, joka oli syyllistynyt virkarikokseen. Ammattiroolissa tehty rikos ei lukeudu yksityisyyden suojan piiriin. Gauthier (2007, 27) perustelee, että kun yksityisyyttä rikotaan mediassa, on kyseessä usein julkisuuden henkilö tai median määrittelemä julkisuuden henkilö, sillä yleisöä harvoin kiinnostaa tavallisen ihmisen yksityiselämä.

Aamulehden jutussa esiintynyt terveydenhoitaja saattoi olla tunnistettavissa, mutta hänen saamansa kielteinen julkisuus ei ollut kohtuutonta, vaan häntä arvioitiin pelkästään ammattiroolissaan. Terveydenhoitajan oma näkemys myös kuultiin lehdessä jälkikäteen. Gauthier (2002, 25) kuitenkin argumentoi, että ihmiselle, jonka yksityisyyttä on loukattu, mahdollisia vahinkoja voivat olla maineen tai työn menettäminen, tunneauriot ja lähipiirin tuen menettäminen.

Seurakunnan nuoriso-ohjaaja Österbottens Tidningissä oli irtisanoutunut yhteiskunnallisesti merkittävästä syystä, ja hän oli tunnettu paikkakunnallaan. Siksi irtisanoutumisesta uutisoiminen oli perusteltua. Jos hänen nimeään ei olisi julkaistu, hänet olisi mahdollisesti sekoitettu johonkin toiseen henkilöön. Österbottens Tidningin päätoimittaja oli myös katsonut, ettei nuoriso-ohjaajalla ollut perustelua oikaisuun, sillä jutussa ei ollut olennaista asiavirhettä. Oikaisua vaativan pitää voida todistaa julkaistun asian virheellisyys, pelkästään kokemus asian loukkaavuudesta ei riitä (Mäntylä 2008, 120).

Svenska Ylen juttu hopeavettä markkinoivista yrityksistä puuttui liiketoiminnassa valtaa käyttävien kyseenalaiseen bisnekseen, joten Facebook-sivuilta löydetyt keskustelut oli julkaistu perustellusti. Osa ihmisistä ajattelee, että yksityisyys on oikeus kontrolloida tietoa itsestään. Osa puolestaan uskoo sen olevan oikeus estää pääsy itseään koskevaan tietoon. Ihmisten oletama yksityisyyden suoja internetissä voi erota siitä, millaista yksityisyys internetissä todellisuudessa on. (Whitehouse 2010, 312.)

Yksityistä tietoa julkaistaessa tulee myös miettiä julkaisualustaa, eli onko kyseessä esimerkiksi paikallislehti vai valtakunnallinen lehti. Neuvosen (2014, 190) mukaan pienen

paikkakunnan lehdessä julkaiseminen voi aiheuttaa suurempaa haittaa kuin valtakunnallisessa mediassa, mutta toisaalta pienellä paikkakunnalla tieto voi olla jo kaikkien tiedossa, jolloin julkaisu ei aiheuta lisähaittaa. Näin ollen esimerkiksi Keskipohjanmaan ja Österbottens Tidningin journalistinen valinta julkaista kantelijan nimi jutussa ei ole välttämättä aiheuttanut lisäharmia, jos asia on ollut jo yleisön tiedossa. Nimen julkaisemisella on myös välttytty henkilöiden sekaannuksilta siitä, kenestä ihmisestä jutussa on kyse.

5.1.3. Oikeudenkäynnin seuraaminen

Kolme kantelun kohteina ollutta juttua käsitteli oikeudenkäyntiä. Velvollisuus seurata oikeudenkäyntiprosessia on kirjattu Journalistin ohjeiden kohtiin 13 ja 35 (ks. liite 1), joissa esitetään, että uutistapahtumia ja aiemmin julkaistuja rikosasioita on pyrittävä seuraamaan loppuun asti. Tämä koskee siis myös oikeudenkäyntejä: oikeuden päätöksestä ja päätökseen johtaneista syistä tulisi Journalistin ohjeiden mukaan pyrkiä uutisoimaan, jos samasta oikeudenkäynnistä on uutisoitu tiedotusvälineessä jo aiemmin.

Suomen laki noudattaa julkisuusperiaatetta, jonka mukaan oikeudenkäynnit ja sen asiakirjat ovat julkisia, ellei toisin säädetä. Rikoksesta syytetyn tai tuomitun nimi on hyvin harvoin salaista tietoa. Sen sijaan nimen julkaisemisen arviointiin vaikuttaa, millainen rikos on kyseessä, tuomitun tai rikoksen uhrin yhteiskunnallinen asema ja tapauksen merkitys yhteiskunnalliselle keskustelulle. (Neuvonen 2014, 171-173.) Koska oikeudenkäyntien asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia, kantelijat eivät voineet suoraan vedota yksityisyyden suojaansa. Suomessa julkisuusperiaate toteutuu sillä, että jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tiedotusvälineiden tehtäviin kuuluu seurata viranomaisten toimintaa (Tiilikka 2008, 43).

Keskipohjanmaan ja Iltalehden jutuista kantelun tehneet henkilöt kuuluivat JSN:n määrittelemään A-ryhmän kansalaisiin. JSN kuitenkin katsoi Ilta-Sanomien perintöriitaa käsittelevän jutun kantelussa, että lehti julkaisi tarpeettomia tietoja riidan osapuolista. Kuten Journalistin ohjeiden kohdassa 30 (ks. liite 1) sanotaan, kaikki julkinen aineisto ei välttämättä ole julkista. Vain oikeudenkäynnin oleelliset asiat tulisi mainita, eikä tarpeettomasti henkilön yksityiselämään ja tunnistettavuuteen liittyviä tietoja.

South [2000] esittää, ettei internetillä ei ole samanlaisia rajoitteita kuin printtilehtien palstatiloilla, vaan verkkojuttuihin voidaan lisätä enemmän sisältöä kuin printtilehteen ja niihin voidaan sisällyttää kaikki yksityiskohdat, jolloin yksityisyys vähenee yksityiskohtien määrän lisääntyessä (ks. Cameron-Dow 2009, 74).

5.1.4. Tavanomainen tiedonhankinta

Aamulehteä, Satakunnan Kansaa, Loviisan Sanomia ja Svenska Yleä koskevissa kanteluissa JSN perusteli vapauttavaa päätöstä sillä, että tiedonhankinta ja juttuun sisällytetyt tiedot eivät loukanneet kantelijoiden yksityisyyden suojaa. Jokaisessa 11:ssä kantelun kohteena olevassa jutussa oli käytetty tavanomaista tiedonhankintaa, mutta JSN:llä ei ollut tarvetta perustella sitä samalla tavalla kuin mainittujen neljän lehden kohdalla. Tavanomaisesta poikkeava tiedonhankintatapa olisi esimerkiksi salakuuntelu.

Aamulehden juttu perustui JSN:n mukaan pitkälti yhteen lähteeseen, mutta lehti oli päätöksen mukaan varmistanut tiedot muista lähteistä eikä kantelussa ollut yksilöity olennaista asiavirhettä. Satakunnan Kansan jutussa toimitus oli luottanut useista haastatteluista saamiinsa tietoihin, vaikka jutussa olisikin ollut kantelijan mainitsema asiavirhe. Heikki Kuutti (2017, 79) argumentoi, että juttuun valittujen tietojen ja jutusta karsittujen tietojen keskinäinen suhde voivat määrittää merkittävästi jutun todenmukaisuutta. Kuutti myös muistuttaa, että toimittajat saattavat valita lähteitä, jotka ovat helposti saatavilla tai ne voidaan valita aiempien myönteisten kokemusten perusteella. Lähteet saattavat valikoitua myös sattumanvaraisesti. Juttuja saatetaan julkaista kiinnittämättä huomiota haastateltavien monipuolisuuteen tai tietosisältöihin toimitustyön muuttuneen kiireen takia. (Emt. 2017, 81-82.)

Loviisan Sanomien ja Svenska Ylen jutuissa toimittajat olivat käyttäneet yksityiseksi tarkoitettuja Facebook-julkaisuja tietolähteenään. Whitehouse (2010, 312) esittää, että on eettisesti ongelmallista, jos journalistit käyttävät Facebook-sivulle julkaistuja tietoa ilman suostumusta, vaikka tällaiseen (journalistiseen) käytäntöön ei sovelletakaan lainmukaisia seuraamuksia.

5.2. JSN:n päätösten perustelut

JSN:n päätöksissä yksityisyyden suojaa koskevilla kanteluilla on havaittavissa kolme eniten toistuvaa perustelua, vaikka perustelut limittyivät osassa kanteluista toisiinsa.

5.2.1. Kielteinen julkisuus

JSN katsoi Aamulehteä ja Ilta-Sanomia koskevilla kanteluilla, että kantelijan saama julkisuus on ollut kielteistä, mutta ei niin kielteistä, etteikö esimerkiksi jälkikäteen kuuleminen jutussa olisi riittänyt. Myös Keskipohjanmaan jutussa esiintynyt taksikuski sai mahdollisuuden julkaista juttuun liittyvän mielipidekirjoituksen. Aamupostin jutusta kantelun tehnyt kunnanvaltuutettu ei ollut käyttänyt mahdollisuuttaan omaan vastineeseen. Oikeuden omaan kannanottoon saa päätoimittajan tai vastaavan toimittajan harkinnan mukaan henkilö, jolla on perusteltu syy katsoa tullessa loukatuksi (Mäntylä 2008, 120;122).

5.2.2. Tunnistettavuus

Satakunnan Kansan ja Ilta-Sanomien jutussa julkaistut seikat eivät laajentaneet JSN:n mukaan niiden ihmisten piiriä, jotka tiesivät asiasta jo entuudestaan. Tämä tarkoitti JSN:n mukaan sitä, että jutussa olevien seikkojen perusteella kantelija ei todennäköisesti ollut tunnistettavissa muualla kuin lähipiirissään. Jutuissa ei ollut julkaistu esimerkiksi kantelijoiden nimiä, vaan muita tunnistetietoja, jotka eivät laajentaneet asiasta jo tietävien ihmisten piiriä. Keskipohjanmaan ja Österbottens Tidningin jutuissa oli tarpeellista julkaista kantelijoiden nimi yhteiskunnallisen merkittävyyden lisäksi myös henkilösekaannusten välttämiseksi.

5.2.3. Yksityiselämään kuuluvat arkaluontoiset seikat

Perhe-elämä, vapaa-ajan toiminta, terveys ja ihmissuhteet kuuluvat lähtökohtaisesti yksityiselämän piiriin (Tiilikka 2008, 127). Nämä voidaan luokitella myös yksityiselämään kuuluviksi erityisen arkaluontoisiksi seikoiksi, joita ei tulisi julkaista tiedotusvälineissä perusteettomasti. Etenkään tavalliseksi kansalaiseksi luokiteltavan henkilön yksityiselämän arkaluontoisia seikkoja ei tulisi julkaista kuin erityisen painavasta syystä.

JSN vetosi jokaisessa vapauttavassa päätöksessään Journalistin ohjeiden kohtaan 27 (ks. liite 1), jonka mukaan yksityiselämään kuuluvia arkaluontoisia seikkoja saa julkaista vain luvalla tai jos niillä on yhteiskunnallista merkitystä. Loviisan Sanomien ja Svenska Ylen jutuissa oli käytetty Facebookia lähteenä. JSN:n päätösten mukaan Facebookissa julkaistuja tietoja saa käyttää Journalistin ohjeita noudattaen. Kummassakaan kantelun alla olleessa jutussa ei ollut rikottu Journalistin ohjeita.

Loviisan Sanomissa julkaistu Facebook-kommentti ”Entisenä passinluovuttaja/kiskantätinä tätä on surullisen hulvatonta lukea. Voi tuska!” ei sisältänyt mitään yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluontoisia seikkoja. Svenska Ylen jutussa julkaistiin hopeavettä markkinoivien ihmisten yksityisiä Facebook-päivityksiä, joissa näkyi heidän profiilikuvansa. Jutussa käsiteltiin JSN:n mukaan ainoastaan kantelijoiden ammatillista toimintaa eikä heidän yksityiselämäänsä.

6. Johtopäätökset

Tutkimukseni osoittaa, että vuoden 2019 yksityisyyden suojaa koskevissa vapauttavissa päätöksissä on nähtävissä neljä journalistista valintaa. Näitä valintoja ovat uutisoitavan asian yhteiskunnallinen merkityksellisyys, asianomaisen tai haastateltavan ammattirooli, oikeudenkäynnin seuraaminen ja tavanomainen tiedonhankinta. JSN:n päätöksissä on havaittavissa kolme toistuvaa perustelua: kielteinen julkisuus, tunnistettavuus ja yksityiselämään kuuluvat arkaluontoiset seikat.

Kun tiedotusväline julkaisee yksityistä tai yksityiseksi koettua tietoa, on kyseessä lähes aina yhteiskunnallisesti merkittävä uutistapahtuma. Tavalliseen journalistiseen käytäntöön kuuluu julkista valtaa käyttävien tai muutoin merkittävässä virassa olevien toiminnan seuraaminen. Henkilön yksityisyyden suoja on kaventunut, jos hän esiintyy jutussa ammattiroolissaan. Tämä koskee myös muutoin tavalliseksi henkilöksi luokiteltuja kansalaisia. Oikeus yksityisyyteen tulee kiistanalaiseksi etenkin silloin, kun yksityishenkilöstä hankitaan tietoja internetistä. Internetin kiistanalaisuus näkyi tutkimuksessani muun muassa Loviisan Sanomia ja Svenska Yleä koskevissa kanteluissa. Onkin tarpeellista tutkia, millaisia internetin tiedonhakuun liittyviä ohjeistuksia tiedotusvälineille on olemassa ja tulisiko niitä mahdollisesti täsmentää tulevaisuudessa.

Lähdeluettelo

Cameron-Dow, Jow (2009). The question of crime: How much does the public have the right to know? *Pacific Journalism Review*, 15(2), 71–84.

https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/153crqv/informit300929153624085

[Viitattu 29.4.2020]

Gauthies Cummins, Candance (2002). Privacy Invasion by the News Media: Three Ethical Models. *Journal of Mass Media Ethics*, 17(1), 20–34.

https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/153crqv/informaworld_s10_1207_S1532

[7728JMME1701_03](https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/153crqv/informaworld_s10_1207_S1532_7728JMME1701_03) [Viitattu 29.4.2020]

Isotalo, Mikko (2013). Yksilön suoja Julkisen sanan neuvoston päätöksissä. Jyväskylän yliopisto: Journalistiikan pro gradu -tutkielma. [http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-](http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201308262197)

[201308262197](http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201308262197) [Viitattu 24.4.2020]

JSN (2.11.2015). Elina Grundström Julkisen sanan neuvoston puheenjohtajaksi <http://www.jsn.fi/uutiset/elina-grundstrom-julkisen-sanan-neuvoston-puheenjohtajaksi/>

[Viitattu 15.3.2020]

JSN (3.2.2020). Kanteluiden ja langettavien määrä laski vuonna 2019

<https://www.jsn.fi/uutiset/kanteluiden-ja-langettavien-maara-laski-vuonna-2019/> [Viitattu

17.4.2020]

JSN: Kantelun ohjeet http://www.jsn.fi/kantelun_ohjeet/ [Viitattu 24.4.2020]

Kuutti, Heikki (2017). Journalistisen työprosessin jäljillä. *Media & viestintä* 40(2017): 3–4, 77–82. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/67783> [Viitattu 29.4.2020]

Mäntylä, Jorma (2008). *Journalistin etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.

Morrison, David E., & Svennevig, Michael (2007). The defence of public interest and the intrusion of privacy: Journalists and the public. *Journalism*, 8(1), 44–65.

https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/153crqv/sage_s10_1177_1464884907072

[420](https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/153crqv/sage_s10_1177_1464884907072) [Viitattu 29.4.2020]

Neuvonen, Riku (2014). *Yksityisyyden suoja Suomessa*. Helsinki: Kauppakamari.
https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1hf871a/alma998950614205973 [Viitattu 29.4.2020]

Nissenbaum, Helen (2010). *Privacy in context technology, policy, and the integrity of social life*. Stanford, Calif: Stanford Law Books.
https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/i4qs1o/alma9910665686005973 [Viitattu 29.4.2020]

Pietilä, Veikko (2010). Julkisuus. Teoksessa: Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri (toim.) *Julkisot, yleisöt ja media: suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere: Tampere University Press.

Salomaa, Janne (15.1.2015). JSN antoi ennätysmäärän langettavia. Journalisti.
<https://www.journalisti.fi/artikkelit/2015/1/jsn-antoi-enntysmrn-langettavia/> [Viitattu 2.3.2020]

Tiilikka, Päivi (2008). *Journalistin sananvapaus*. Helsinki: Talntum.
https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1hf871a/alma995883514205973 [Viitattu 29.4.2020]

Whitehouse, Ginny (2010). Newsgathering and Privacy: Expanding Ethics Codes to Reflect Change in the Digital Media Age. *Journal of Mass Media Ethics*, 25(4), 310–327.
https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/153crqv/informaworld_s10_1080_08900_523_2010_51282 [Viitattu 29.4.2020]

Aineistoluettelo

Journalistin ohjeet https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ [Viitattu 24.4.2020]

JSN: Vuoden 2019 päätökset <http://www.jsn.fi/paatokset/?year=2019> [Viitattu 19.4.2020]

JSN <http://www.jsn.fi/jsn/jsn/> [Viitattu 19.4.2020]

Liite 1: Journalistin ohjeet (jsn.fi/journalistin_ohjeet/)

Ammatillinen asema

1. Journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.
2. Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille.
3. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus torjua painostus tai houkuttelu, jolla yritetään ohjata, estää tai rajoittaa tiedonvälitystä.
4. Journalisti ei saa käyttää asemaansa väärin. Hänen ei pidä käsitellä aiheita, joihin liittyy henkilökohtaisen hyötymisen mahdollisuus eikä vaatia tai vastaanottaa etuja, jotka voivat vaarantaa riippumattomuuden tai ammattietiikan.
5. Journalistilla on mahdollisuus kieltäytyä tehtävistä, jotka ovat ristiriidassa lain, henkilökohtaisen vakaumuksen tai ammattietiikan kanssa.
6. Käsitellessään omalle tiedotusvälineelle, konsernille tai sen omistajille merkittäviä asioita journalistin on hyvä tehdä asiayhteys lukijalle, kuulijalle ja katsojalle selväksi.
7. Myös toisen työtä käytettäessä on noudatettava hyvää tapaa. Lähde on mainittava, kun käytetään toisen julkaisemia tietoja.

Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen

8. Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.
9. Työtä tehdessään journalistin on suositeltavaa ilmoittaa ammattinsa. Tiedot on pyrittävä hankkimaan avoimesti. Jos yhteiskunnallisesti merkittäviä seikkoja ei voida muutoin selvittää, journalisti voi tehdä haastatteluja ja hankkia tietoja myös tavallisuudesta poikkeavilla keinoilla.
10. Tiedot on tarkistettava mahdollisimman hyvin – myös silloin kun ne on aikaisemmin julkaistu.
11. Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta. Myöskään kuvaa tai ääntä ei saa käyttää harhaanjohtavasti.

12. Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus.

13. Uutisen voi julkaista rajallistenkin tietojen perusteella. Raportointia asioista ja tapahtumista on syytä täydentää, kun uutta tietoa on saatavissa. Utistapahtumia on pyrittävä seuraamaan loppuun saakka.

14. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus pitää tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyys salassa siten kuin lähteen kanssa on sovittu.

Jos yhteiskunnallisesti merkittävien tietojen julkaisusta aiheutuu erittäin kielteistä julkisuutta, toimituksen on suotavaa avata yleisölle, miten nimettömän lähteen ja siltä hankittujen tietojen luotettavuus on varmistettu.

15. Otsikoille, ingresseille, kansi- ja kuvateksteille, myyntijulisteille ja muille esittelyille on löydyttävä sisällöstä kate.

16. Ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä. Piilomainonta on torjuttava.

Haastateltavan ja haastattelijan oikeudet

17. Haastateltavalla on oikeus saada ennakolta tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään. Hänelle on myös kerrottava, jos haastattelua voidaan käyttää useissa eri välineissä. Haastateltavalle pitää aina kertoa, onko keskustelu tarkoitettu julkaistavaksi vai ainoastaan tausta-aineistoksi.

18. Haastateltavan pyyntöön tarkastaa lausumansa ennen julkaisemista on syytä suostua, jos julkaisu-aikataulu sen mahdollistaa. Tarkastamisoikeus koskee vain haastateltavan omia lausumia, eikä sillä saa luovuttaa journalistista päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle.

19. Haastateltavan kieltoon julkaista lausumansa tulee suostua vain, jos olosuhteet ovat haastattelun antamisen jälkeen muuttuneet niin olennaisesti, että julkaiseminen olisi selvästi kohtuutonta.

Virheen korjaus ja oma kannanotto

20. Olennainen asiavirhe on korjattava viipymättä ja niin, että se tavoittaa mahdollisimman kattavasti virheellistä tietoa saaneen yleisön. Korjaus on julkaistava sekä tiedotusvälineen toimituksellisilla verkkosivuilla että julkaisussa tai kanavassa, jossa virhe on alun perin ollut.

Korjauksen huomioarvo on suhteutettava virheen vakavuuteen. Jos jutussa on useita asiavirheitä tai jos virheestä voi aiheutua suurta vahinkoa, toimituksen tulee julkaista uusi juttu, jossa virheellinen tieto yksilöidään ja korjataan. Verkossa olennaisen virheen korjaamiseksi ei riitä virheellisen tiedon tai jutun poistaminen, vaan yleisölle on kerrottava virheestä sekä miten ja milloin se on korjattu. Tiedotusvälineen on suotavaa tehdä yleisölle selväksi ne käytännöt ja periaatteet, joiden mukaan se korjaa virheensä.

21. Jos selvästi tunnistettavissa olevan henkilön tai tahon toiminnasta aiotaan esittää tietoja, jotka asettavat tämän erittäin kielteiseen julkisuuteen, kritiikin kohteelle tulee varata tilaisuus esittää oma näkemyksensä jo samassa yhteydessä.

22. Ellei samanaikainen kuuleminen ole mahdollista, voi erittäin kielteisen julkisuuden kohteeksi joutunut olla tarpeen kuulla jälkeen päin. Jos näin ei tehdä, hyvään tapaan kuuluu julkaista hänen oma kannanottonsa.

23. Kannanotto on puheenvuoro, joka on syytä julkaista mahdollisimman nopeasti ilman sen yhteyteen liitettyjä asiattomia lisäyksiä.

24. Tavanomainen kulttuurikritiikki, poliittinen, taloudellinen tai yhteiskunnallinen arviointi sekä vastaavan muun mielipiteen esittäminen ei kuitenkaan synnytä oikeutta kannanottoon.

25. Ellei kannanotto ole julkaisukelpoinen, sen korjaamisesta on syytä neuvotella laatijan kanssa. Vaikka yksimielisyyteen ei päästäisi, olennainen sisältö on suositeltavaa julkaista asiallisessa muodossa.

Yksityinen ja julkinen

26. Jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava. Etnistä alkuperää, kansallisuutta, sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, vakaumusta tai näihin verrattavaa ominaisuutta ei pidä tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti.

27. Yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella tai jos niillä on poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä. Yksityiselämän suoja on otettava huomioon myös kuvia käytettäessä.

28. Sairaus- ja kuolemantapauksista sekä onnettomuuksien ja rikosten uhreista tietoja hankittaessa ja uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta.

29. Julkisella paikalla tapahtuvaa toimintaa on yleensä lupa selostaa ja kuvata ilman asianosaisten suostumusta.

30. Julkistakin aineistoa julkaistaessa pitää ottaa huomioon yksityiselämän suoja. Kaikki julkinen ei välttämättä ole julkaistavissa. Erityistä varovaisuutta on noudatettava, kun käsitellään alaikäisiä koskevia asioita.

31. Rikoksesta tuomitun nimen, kuvan tai muita tunnistetietoja voi julkaista, ellei se tuomitun asemaan tai tekoon nähden ole selvästi kohtuutonta. Alaikäisen tai syyntakeettomana tuomitun henkilöllisyyden paljastamisessa on oltava erityisen pidättyväinen.

32. Tunnistamiseen johtavien tietojen käytössä on syytä olla varovainen, kun kyse on vasta rikosepäilystä tai syytteestä.

33. Tietoja rikoksentekijästä, syytetystä tai epäilystä ei yleensä pidä julkaista, jos ne paljastavat erityisen arkaluonteisen rikoksen uhrin.

34. Arkaluonteisen rikoksen uhrin henkilöllisyys on suojattava, ellei sillä ole poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä.

35. Jos tutkintapyynnöstä, syytteestä tai tuomiosta on julkaistu uutinen, asiaa on mahdollisuuksien mukaan seurattava loppuun saakka. Oikeudenkäynnin aikana ei pidä asiattomasti pyrkiä vaikuttamaan tuomioistuimen ratkaisuihin eikä ottaa ennakolta kantaa syyllisyyteen.

Liite 2: Yleisön tuottama aineisto tiedotusvälineiden verkkosivuilla (jsn.fi/journalistin_ohjeet/)

1. Toimituksen tulee seurata verkkosivujaan sekä pyrkiä estämään yksityisyyden suojaa ja ihmisarvoa loukkaavien sisältöjen julkaiseminen. Syrjinnän lisäksi ihmisarvoa loukkaavat esimerkiksi väkivaltaan yllyttävät sekä yksilöön tai kansanryhmään kohdistuvat vihaa lietsovat sisällöt.
2. Toimituksen tulee viipymättä poistaa sen tietoon tulleet ihmisarvoa ja yksityisyyden suojaa loukkaavat sisällöt.
3. Lapsille ja nuorille suunnattuja verkkopalstoja on valvottava erityisen huolellisesti.
4. Yleisölle on varattava mahdollisuus ilmoittaa toimitukselle asiattomasta sisällöstä niin, että ilmoittaja saa siitä vahvistuksen.
5. Yleisölle varattujen palstojen ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä tiedotusvälineiden verkkosivuilla.